

EU-csúcs Brüsszelben – és azután?

Az Európai Unió mindenkori csúcstalálkozóinak megítélésekor általában az számít, hozott-e döntést fontos folyó ügyekben, illetve merült-e fel olyan fejlemény, ami érdemi hatással lehet ezekre, vagy általában az EU-integráció alakulására. Elmondható, hogy a csütörtökön véget ért brüsszeli EU-csúcs mindegyikre szolgált figyelemreméltó példakkal.

A legnagyobb érdeklődéssel kísért *pénzügyi válságkezelő csomag* esetében nemcsak az volt érdekes, hogy huszonhetes körre is kiterjesztette a vasárnapi „eurócsúcs” következtetéseit, ami a napi ügyek szempontjából volt lényeges. (Fontossága főként akkor lett volna érzékelhető, ha erre NEM került volna sor.) Ezzel egy időben azonban európai uniós folyamatok szempontjából egyaránt akad példa az *integrációt erősíteni* és azt (hosszabb távú következményeiben) *fokozatosan széttöredeztetni* is képes mozzanatokra. A másik fő napirendi pont – az *energia- és klímacsomag* – esetében pedig sokak szerint a francia elnökség nem eléggé megfontolt döntése okozta, hogy a láthatóan idő előtt tartott politikai szintű vita túlságosan is felszínre hozott a csomag elfogadását veszélyeztető tendenciákat. Oldalági hozadék volt a *varsói belpolitikai huzakodás* lengyel országimázsnak aligha használó látványos megjelenése a csúcs helyszínén, valamint a *cseh politika újabb szembemenetele* a többségi iránnyal, ami hírek szerint a színpalak mögött gondolkodást indított arról: hogyan lehet kikerülni fontosabb uniós ügyek cseh EU-elnökségi időszakra csúszását.

A pénzügyi válságkezelés három hozadéka

Ami a pénzügyi válságot illeti, a Huszonhetek lényegében Gordon Brown azon megközelítése jegyében jártak el, hogy a kialakult helyzetet alapvetően két szakaszban célszerű kezelni: először stabilizálni kell a piacot, majd a meglévő struktúrák reformjával helyre kell állítani és meg kell szilárdítani a bizalmat. A vasárnapi „eurócsúcs” – most huszonhetes körben is átvett - döntése egyértelműen az előbbit szolgálta, még ha a mostani brüsszeli találkozón akadt is résztvevő (mindenekelőtt a cseh kormányfő), aki az esetleges versenyt torzító következményekkel szembeni aggodalmának is hangot adott. Végül azonban a felé (is) megfogalmazott válasz maradt érvényes: rendkívüli körülmények indokoltá tehetnek rendkívül intézkedéseket, és - többségi vélemény szerint – adott esetben prioritással bírhat a pénzügyi stabilitás megőrzése, a reálgazdaság megóvása a válság továbbterjedésétől. A „Bretton Woods-típusú” nemzetközi konferencia összehívásának, a jelenlegi nemzetközi

pénzügyi intézményrendszer átfogó reformjának a felvetése pedig már a második (bizalomépítő, konszolidáló) szakaszt hivatott majd megalapozni.

Váratlan esély a 'több Európának'

A mindezt kísérő, említett hozadékok közül látszólag az európai integráció erősítését, a „több Európát” célzó törekvéseket segítheti, hogy bennfentes információk szerint a vitát egyértelműen a „szabályozás-pártiak” hozzászólásai uralták, miközben a dereguláció, a túlzott liberalizmus képviselői defenzívában voltak a tárgyalóasztal körül. Több esetben is elhangzott, hogy a kialakult helyzet valahol az eddigi deregulációs politika kudarcának is tekinthető, és visszatérő igényként merült fel, hogy a jelen helyzetben több szabályozásra, ellenőrzésre, egyeztetett fellépésre van szükség. (E megközelítés már José Manuel Barroso, EU-csúcsot megelőző sajtóértekezletén is megjelent, midőn az Európai Bizottság elnöke leszögezte: bebizonyosodott, hogy a folyamatokra nem az egyéni, tagállami, hanem az európai fellépés tudott tényleges hatással lenni. Végső következtetése pedig az volt: „A válság kezelésének egyik legfontosabb tanulsága, hogy szükségünk van a Lisszaboni Szerződésre”.) Nicolas Sarkozy arról beszélt, hogy az EU-szintű ügykezelés most segít megoldani a pénzügyi válságot, majd pedig a tanulságokat szerinte érvényesíteni kell a gazdaságpolitika napi menedzselésében is.

Félelem a szétrázódástól

Az integrációt erősítő fejlemények mellett azonban megjelentek attól potenciálisan eltérítő mozzanatok is, méghozzá két oldalról. Az egyik, hogy egyes félelmek szerint EU-Huszonheteket potenciálisan felszeletelő hatása is lehet annak a sémának, ami a mostani EU-csúcs döntéséhez vezetett. Nevezetesen az, hogy igazán fontos ügyekben először szűkebb – mint most a vasárnapi euró „tizenötös” - körben döntenek, majd azt „delegálják” tovább „mindenki másnak”, immár inkább csak elfogadásra. (A példa különösen akkor válhat károsná, ha a „tizenötök” döntését előzőleg egy még szűkebb országcsoport színtalpalak mögötti egyeztetése vezeti be – mutatnak rá szakértők.) Tény, hogy a mostani csúcson – a kártékony piaci hatás veszélyére hivatkozva - lényegében lehetetlenné vált sarkosan eltérni az „tizenötök” csomagjától, és ennyiből az ügyekre való ráhatás képességében nem álltak azonos alapon a tagországok. A jelenlegi helyzet a válság kivételes jellegéből adódóan tekinthető egyedinek, de ha a sémát a jövőben is alkalmazni akarják, akkor az idővel könnyen a jelenlegi struktúrákat romboló eljárásá intézményesülhet.

Félrevezető kép Gordon Brownról

A másik aggodalom egy még félrevezetőbb jelenséghez, Gordon Brown váratlan középpontba kerüléséhez kapcsolódik. A még néhány hete is sokak által politikusként „leírt”, EU-vonatkozásban pedig éppen hogy Unió-ellenességéről elhíresült brit miniszterelnök az elmúlt napokban immár nem csupán a brit pénzügyi válság kezelése kapcsán mutatott látványos „visszatérést”, de látszólagos uniós szerepvállalása is sokakban az „EU-val való megbékélés” érzetét keltette. Brown mostani brüsszeli programját is azzal kezdte, hogy tőle szokatlan módon már a csúcs kezdete előtt nemzetközi sajtóértekezleten részletekbe menően ismertette a fontosabb kihívásokkal kapcsolatos véleményét. És végül: a csúcs vitájához az egyik

közkézen forgó háttéranyagul a brit miniszterelnök csapata által készített részletes pénzügyi válságkezelő akcióprogram leírása szolgált.

A Brown-i felvetések részletesebb ismerete ugyanakkor arra int, hogy célszerű kerülni az „EU-barát” Brown-kép csapdáját. A tények ugyanis éppen az ellenkezőjére utalnak. A brit diplomácia valóban offenzíven lobbizott egy 8 oldalas munkaanyaggal, ebben azonban érdemben szinte egyáltalán nem esik szó az Európai Unióról. A Brown-recept meghatározó jellemzője, hogy globális megoldási eszközökről, G7-es, G8-as, illetve még tágabb körű keretekről és mechanizmusokról beszél. Ami szakértők szerint abból a tényből fakad, hogy míg az euróból (saját döntés alapján) kimaradt brit diplomácia nem számíthat befolyásos szerepkörre pénzügyi kérdésekben az Európai Unión belül, elszigeteltségéből kitörhet azzal, ha az ügyek kezelésének súlypontját az EU „feje fölé”, szélesebb nemzetközi keretek közé helyezi, ahol viszont – különösen a londoni City-vel a háta mögött - nagyhatalmi súllyal léphet fel. Mindezt sommázta úgy Peter Ludlow, veterán brüsszeli EU-szakértő, hogy „a Brown-papír tényleges üzenete alapvetően EU-ellenes”.

Veszélybe kerülhet a klímacsomag?

A klímacsomag kapcsán kezdettől fogva nem számított senki látványos közeledésre, pláne nem akár csak részleges egyetértésre. A csúcst megelőző viták minden esetben tagországi vélemények, érdekek és törekvések széles skálájáról, gyakran egymást már-már kizáró egymásnak feszüléséről szóltak. Nicolas Sarkozy éppen ezért is, a mostani csúcson hangsúlyozottan arra kérte kollégáit, hogy kerüljék a technikai részleteket, és kizárólag általános, politikai szinten tekintsék át a kérdéskört. Francia remények szerint mindennek leginkább oda kellett volna elvezetnie, hogy huszonhetes körben, csúcsszinten erősítsék meg a csomag decemberi lezárásnak szándékát, méghozzá az eredeti célok mentén, a további vitákhoz pedig rögzítsenek bizonyos iránymutatásokat. Mindennek azonban csaknem az ellenkezője következett be. Egybehangzó értesülések szerint a kérdéskör vitáját gyakran heves összeszólalkozások jellemezték, amelyekben a különbözőségek éppen hogy még jobban felerősödtek, ahelyett, hogy a közeledést készítették volna elő. Vezető bizottsági illetékesek utóbb úgy jellemezték a szerda esti csúcsvacsorát, hogy a pénzügyi válság terheitől úgymond „láthatóan megriadt” résztvevők hozzáállásában hangsúlyossá vált egyfajta „minimalista megközelítés”. A leglátványosabb különvéleményt a Magyarország és Lengyelország vezette „Nyolcak” csoportja képviselte – emlékeztet, hogy ezen országok a széndioxid-kibocsátás csökkentésében 1990-2005 között tett erőfeszítések, illetve elért eredmények egyértelműbb elismerésére tartanak igényt -, de nem kevésbé drámai visszhangot keltett Silvio Berlusconi olasz kormányfő azon bejelentése is, hogy Róma vétózni fog, ha a mai feltételek mellett akarják szavazásra vinni a csomagot.

Nem javított a hangulaton a francia elnökség azon lépése sem, hogy a csúcst záró közös nyilatkozat szövegtervezetében olyan megfogalmazást ajánlott, ami az alapvető kérdésekben már létrejött egyetértést sugallt, holott ennek – mint az éppen a találkozóon is kiderült – egyelőre még sok esetben az ellenkezője az igaz. A kérdéses megfogalmazás végül kikerült a szövegből, a széthúzás láthatóan domináló jellege ugyanakkor a következő hetekben nehezen feldolgozható tüskéket hagyott. A „három 20 százalékban” testet öltő cél-számsort egyelőre senki nem kérdőjelezte meg, azt is sikerült rögzíteni, hogy a tagállamoknak továbbra is „eltökélt szándéka” a korábbi csúcstalálkozókön vállalt politikai kötelezettségek teljesítése.

De a decemberi megállapodás közös bevállalása helyett már azt kellett közölni, hogy a résztvevők felkérték az elnökséget és a Bizottságot: a következő hetekben tárják fel a legneuralgikusabb pontokat, és segítsék elő azok lehetséges orvoslását. Magyarul, készítsenek elő szélesebb támogatást élvező kompromisszumos javaslatot. A csúcson mindenesetre bebizonyosodott: a decemberig tartó hetek meghatározó vitatémája a klímacsomag lesz, aminek pozitív kimenetelében pillanatnyilag senki sem lehet biztos.

Lengyel és cseh intermezzók

Általános vélemény szerint nem segítette Lengyelország megítélésének, hogy az ország legfelsőbb vezetői – a különböző politikai oldalakon álló államfő és a miniszterelnök – nem tudtak megállapodásra jutni abban, ki képviselje az országot a brüsszeli csúcson, s emiatt végül mindketten eljöttek. Az ülés „rendezése” erre elviekben módot adott – minden delegáció számára két szék állt rendelkezésre az ülésteremben -, amivel azonban korlátozták a más delegációk esetében tartósabb részvételt élvező külügyminiszterük jelenlétét. Ráadásul egymásnak címzett megjegyzéseik sem feltétlenül vetettek kedvező fényt a lengyel politikai életre. A jelenség mindenesetre színpalak mögötti politikusi élcelődést és gúnyos hangú sajtóriportot egyaránt kiváltott.

Csehország esetében az keltett feltűnést, ahogyan egy minden ország számára fontos témakör – a pénzügyi válságcsomag – kapcsán bizonyos szempontból egyedüliként támasztott a cseh kormányfő kezdetben nehézséget különvéleménye megfogalmazásával. Ez természetesen bármely kérdésben, valamennyi tagország elidegeníthetetlen joga – különösen csúcstalálkozó esetében -, az viszont már hírek szerint többekben rossz érzéseket keltett, hogy néhány hónapon belül már harmadszor merült fel, hogy markáns, esetleg megegyezést gátló különvéleményt éppen a cseh álláspont jelentett. (Emlékeztet, hogy a Lisszaboni Szerződés ratifikálása esetében egyedül a cseh államfő fogalmazott úgy, hogy a szerződés „halott”, és ratifikálásának „nincs többé értelme”. Utóbb ugyan a cseh kormány igyekezett árnyalni nyilatkozatán, de tény, hogy Václav Klaus e véleményét azóta sem vonta vissza, és a cseh ratifikáláshoz még mindig nem dőlt el, vajon megkerülhető-e az államfő aláírása.) Az elmúlt hetekben pedig a grúz válság, és ennek kapcsán az orosz csapatkivonás megítélése, illetve mindezek fényében az EU-orosz partneri együttműködési megállapodás megújítása került – egyebek között – a cseh ellenvélemény keresztútjába.

A jelenség annyiból figyelemreméltó, hogy januártól Csehország látja el az EU soros elnökségét, amely szerepkörben éppen, hogy a konstruktivitás, az EU-szempontok hangsúlyozása és a nemzeti állásponton való felülemelkedés számít alapvető elvárásnak. Szakértők tudni vélik, hogy a Bizottság és integráció-párti tagországok köreiből bizonyos aggodalommal tekintenek a fentiek miatt a „cseh félév” elé, és formálódhatnak bizonyos törekvések arra, hogy „amit csak lehet”, még az azt megelőző francia elnökség alatt igyekezzenek lezárni.

Bruxinfo Európai Elemző Iroda

A BruxInfo Európai Elemző Iroda a BruxInfo-csoport tagja. Alapítói több, mint 10 éves folyamatos brüsszeli jelenléttel, tapasztalattal és kapcsolatrendszerrel rendelkező Európai Unió ügyekre specializálódott szakértők. Működésében külső munkatársak és partner-szervezetek is segítik.

Az Iroda által - egyéni megrendelésre és folyamatosan készített - tanulmányok, elemzések célja elemző módon feltárni és bemutatni folyamatban lévő Európai Unió történések, kez-deményezések hátterét, előzményét, kiemelni lényegi pontjait, a történések jellemző trendjét, várható alakulását, lehetséges jogszabályi, piaci, üzleti avagy EU-politikai következményeit.

A BruxInfo csoport 2000 novemberében kezdte működését a BruxInfo – brüsszeli bejegyzésű korlátolt felelősségű társaság - megalakulásával.